

vivat academia

tijdschrift van het Verbond der Vlaamse Academici

driemaandelijks

nr 131 april, mei, juni 2006

*"Iedereen heeft recht
op een eigen mening,
maar dat hoeft niet te betekenen
dat iedereen ook recht zou hebben
op eigen feiten"*

Daniel Patrick Moynihan
Amerikaans politicus en diplomaat, 1927-2003

Inhoud

Alles wel beschouwd (Frank Judo)	89
Beter Nederlands: van Het Ivoren Aapje tot de 'Inktaap' (Martine de Clercq)	91
Een kermisbrood vol krenten (Gaston Durnez)	101
Een Grondwet voor Vlaanderen (Herman Suykerbuyk)	109
Korte historiek van de Guldensporenvieringen (Peter Van Windekens)	117
De passie van de gelijkenis (Frank Judo)	125
Driemaal Spengler (Frank Judo)	127
Helpt recht tegen racisme? (Frank Fleerackers)	129

Tot uw dienst: de leden van het hoofdbestuur.

Algemeen voorzitter:

Prof. Dr Frank Fleerackers, Vrijheidslaan 17, 1081 Brussel

Algemene ondervoorzitters:

Lic. Milka Tombal, Carnegielaan 47, 3500 Hasselt

Ir. Marc Van Dongen, Bredabaan 764, 2170 Merksem

Algemeen secretaris:

Ph. D. Rita Wardenier, Waversesteeweg 288, 1040 Brussel

Algemeen penningmeester:

Lic. Fernand Smets, Oostvaardijk 17, 2830 Willebroek

Hoofdedacteur:

Mr. Frank Judo, Luchtvaartlaan 50 bus 5, 1150 Sint-Pieters-Woluwe

Bestuursleden:

Lic. Alain Mouton, Voorstraat 36 A, 8500 Kortrijk

Lic. Stijn Debruyne, H. Mausstraat 15 b 7, 1000 Brussel

Lic. Chris D'Huyvetter-Swinnen, Azalealaan 1, 2950 Kapellen

Ir. Wim Vereyken, Pater Pirelaan 9, 8400 Oostende

Lic. Marnix Cherretté, Vaartstraat 4 bus 5, 9300 Aalst

Dr. Noël Geirnaert, Hugo Verrieststraat 5, 8000 Brugge

Lic. Ghislain Duchateau, Eendrachtlaan 3, 3500 Hasselt

Elk auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdrage. VVA-standpunten worden expliciet als dusdanig aangekondigd.

Alles wel beschouwd

Mr Drs Frank Judo

Zinvol geweld

Als een bokser die twee uppercuts op rij moest verwerken kwam ook Vlaanderen uit de dubbele mokerslag die werden toegediend door een mes in het Brusselse Centraal Station en een jachtgeweer in de Antwerpse binnenstad. Voor eerbare burgers onbegrijpelijke daden, die plots zo angstig dichtbij waren. En telkens werd de vraag gesteld: wat hebben wij misdaan om dit mee te maken?

Dát die vraag rees, is geruststellend. Natuurlijk waren beide feiten in eerste instantie de schuld van de daders, maar een erkenning van eenieders persoonlijke verantwoordelijkheid mag geen alibi worden om niet op zoek te gaan naar maatschappelijke achtergronden van dit soort misdaden. Het verhaal reduceren tot een losgeslagen jongere, die ver over de schreef ging, betekent meteen dat men erin berust geen antwoord te kunnen geven, niets te kunnen doen. Zo begrepen kan geen zinnig mens er enig probleem mee hebben dat na de Antwerpse schietpartij banden werden gelegd met het verscherpte klimaat dat gepaard gaat met vraagstukken als inburgering en immigratie. Of dat steeds op de meest gelukkigste en vooral de minst op voordeel beluste wijze gebeurde, is een andere vraag, maar mag ons niet beletten een poging te doen om tot een beter begrip van de toestand te komen.

Enigszins tot mijn verbazing bleef eenzelfde analytisch moment uit na de Brusselse steekpartij. De mars die de nagedachtenis van Joe van Holsbeeck eerde, was een voorbeeld van waardigheid, maar kan moeilijk worden beschouwd als een inspiratiebron voor enig beleid. "Genoeg" is een duidelijke slogan, maar het is eigen aan slogans dat ze veeleer vraag dan antwoord zijn.

Nog meer verbazend was de vaststelling dat niemand het nodig vond de band te leggen tussen de gebeurtenissen in het Centraal Station en het—althans in Brussel—merkelijk verzurende klimaat tussen de middenklasse en diegenen die zich, terecht of ten onrechte, identificeren met een actueel proletariaat. Ergens verloren

in een krantenbericht stond vermeld dat Joe van Holsbeeck een gedroomd slachtoffer was, een zachtaardige en welopgevoede jongen uit een burgergezin.

Die sfeer was me in Brussel al langer opgevallen, toen bleek dat leerlingen van “betere” scholen of werknemers in (mantel-)pak blijkbaar populairder waren als doelwit voor allerlei vormen van straat-schuim dan anderen.

De conclusie kan hard klinken, maar graag had ik vernomen van een aantal coryfeeën van de herverdelingsbeweging of dit het doel is dat zij voor ogen hadden. Natuurlijk was dat niet zo, maar het stoot tegen de borst dat conflicten tussen etnische groepen blijkbaar het monopolie van de kalmering kennen, terwijl uitingen van klassenhaat keer op keer vergoelijkend worden toegedekt. Nog steeds denken goedmenende analisten een deel van de onveiligheid te kunnen minimaliseren door te wijzen op een—per hypothese groeiende—kloof tussen arm en rijk.

Waartoe dat kan leiden, kregen we in Brussel te zien. “Eigendom is diefstal”, leerde Proudhon, en diefstal mag bestraft worden, met tegendiefstal—of erger. Hoe men ook aankijkt tegen het herverdelingsvraagstuk, het is hopelijk duidelijk dat vormen van eigenrichting met het oog op een andere verdeling van aardse goederen (en zeker MP3-spelers) evenmin kunnen worden getolereerd als raciaal getint geweld. Stokers en scherp-slijpers dienen in alle hypothesen lik op stuk te krijgen, zo niet in naam van de menselijke waardigheid, dan minstens in naam van dat tengere plantje, rust en veiligheid geheten.

Het alternatief is dat we naast het begrip “zinloos geweld” ook plaats laten voor “zinvol geweld”. En daarvoor bedanken we feestelijk.

Beter Nederlands: van Het Ivoren Aapje tot de ‘Inktaap’

Prof. Dr Martine de Clercq

Lezing op de algemene ledenvergadering van het Verbond der Vlaamse Academië, Oostende, 22 april 2006

Toen ik vorige week een artikel over ‘Brussel en Herman Teirlinck’ afwerkte voor het tijdschrift *Vlaanderen*, hielp het lot me bij de voorbereiding van mijn bijdrage aan deze heuglijke dag.

Herman Teirlinck: het ‘Vlaams’ en het ‘Nederlands’

Ik las in één van zijn minder bekende en vooral minder geroemde werken, *De Lemen Torens*, bestempeld als ‘een kroniek van twee steden’, tevens ook ‘als een briefroman’, die hij begon te schrijven samen met Karel van de Woestijne vanaf 1917, en die gepubliceerd werd in 1928 te Rotterdam, het volgende fragment:

“—Mon petit, zei hij op een dag, ik heb u meermaals gevraagd uw taal, vooral uw Vlaamse taal te zuiveren. Ge kunt u nauwelijks het geluk inbeelden dat ge mij daarmee mocht verschaffen. Deze avond laat ik u eens horen wat beschaafd Nederlands is. . . —Het is een wondere taal, vindt ge niet?”

Dit zijn de heerlijke woorden die een van de hoofdpersonages, de ingenieur Paul Mornar, uitspreekt aan het adres van een zekere Germaine, die zijn geliefde creatie, Mireille zal worden. Zij is de dochter van Thijs Theunis, exploitant van de herberg “Het Bundelke Wissen” in Molenbeek, een echt bestaand ‘staminee’ (Belgische variant) die in helaas in 1935 werd afgebroken. Het is duidelijk dat H. Teirlinck een onderscheid maakt tussen het ‘Nederlands’ en het ‘Vlaams’.

Het is alom gekend dat Herman Teirlinck met een niet aflatende ijver bezig was met zijn geliefde taal, als literator, als medestichter

van het tijdschrift 'Vlaanderen' (1903), ten huize van Henri van de Velde in Kalmthout, als Brussels correspondent van *Het Handelsblad* te Amsterdam, als leraar Nederlandse letterkunde aan de Stedelijke Jongensnormaalschool te Brussel en de Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen, als leraar Nederlands van de hertog van Brabant (1920), als privé-raadgever bij de koningen Albert, Leopold en Boudewijn. Hij pleitte in 1957 voor de aanwezigheid van de Nederlandse taal in het Stadhuis te Brussel. In 1956 kreeg hij de 'Grote Prijs der Nederlandse Letteren'. Dat maakt hem tot één van de allergrootsten.

Hij maakte sinds 1945 deel uit van de spellingscommissie en had als geen ander Vlaams schrijver 'contact met taalkundigen en dialectologen [sic], met wie hij vaak over taalproblemen van gedachten wisselde', aldus een andere eminente figuur, professor Willem Pée.¹ Uit diens repertoire van 'losse autobiografische aantekeningen' van Herman Teirlinck kiezen we de volgende passussen:

"Ik heb twee moedertalen die mij aandoen in de diepte: de taal van mijn moeder, die Brabants is; de taal van mijn vader, die Vlaanders [sic] is. De mensen van Zegelsem en de mensen van Brussel, wanneer ik ze hoor praten, ontroeren mij buiten het bereik van mijn verstand. 'k Beheers die ontroering niet—ik onderga ze gelijk geluiden uit de eeuwigheid: een mensenstem, een klokgelui, een wind enz. ² "

In dit citaat beklemtoont Teirlinck hoe belangrijk het fonische aspect is van de taal, hetgeen goed tot uiting komt in de alliteratie 'gelijk geluiden'. Als schrijver is hij er nog gevoeliger voor. Het ontroert hem tot in het diepste van zijn wezen. Het ontsnapt aan alle rationaliteit. De cognitieve functie valt weg; enkel de emotieve functie is bepalend. Zo hoort hij twee verschillende dialecten van het Nederlands: het 'Brabants' en het 'Vlaams'.

In verband met de spellingskwesies neemt hij echter een andere houding aan. Het gaat hem, aldus Pée,

"om de eenheid van de Nederlandse taal, en de spelling is een aspect van die om nog veel meer dan literaire redenen, noodzakelijke eenheid. Ondertussen mag Gerard [Walschap] bomen spellen met zoveel o's als hij stammen in zijn landschap ziet. Zolang hij leesbaar blijft, zal hij gretig en graag alom gelezen worden. In de school echter, beneden en boven de Moerdijk, zal men bomen spellen met één o. ³ ."

Het is duidelijk dat hij hier een cognitief standpunt inneemt, waarbij hij vooral ook denkt aan de communicatieve functie van de taal, zoals die onder meer in het onderwijs dient vervuld te worden. Hier gaat het dan om die éne standaardtaal, het Nederlands, over de staatsgrenzen heen.

In 1948 werd, aldus Pée, 'de derde vereniging voor beschaafde Omgangstaal gesticht', maar het is pas in 1951 dat zij de kans zag een tijdschrift uit te geven. Het eerste nummer verscheen in maart 1951 met de titel *Nu Nog – Tijdschrift ter bevordering van het A.B. in Zuid-Nederland – Orgaan van de vereniging voor Beschaafde Omgangstaal*⁴. Voor dat eerste nummer schreef Herman Teirlinck een korte bijdrage getiteld, 'Beschaafd'. Daaruit komen de volgende veelzeggende citaten:⁵

"Ik werk mee aan een algemeen nederlandse [sic] cultuur [sic], die ik met mijn vlaamsheid [sic] verrijk, terwijl ik mijn stijl als wereldburger erdoor in eendere mate verhoog."

In dit citaat heeft hij oog voor de Nederlandse cultuur in haar geheel, die echter gekenmerkt wordt door twee verschillende entiteiten: een Nederlandse en een Vlaamse. Wat verder heeft hij oog voor de specifieke situatie in België en betoogt hij dat:

"Wij kunnen het traagtanend [sic] prestige van het Frans alleen verdringen door het groeiend prestige van het beschaafd Nederlands."

Hij is zich hier zeer sterk bewust dat men het Frans maar kan bekampen met een taal die respect afdwingt, en dat is voor hem 'het beschaafd Nederlands'. Hij gaat in zijn redenering nog een stuk verder door te poneren dat:

"En nooit zullen wij in een Belgisch Staatsverband een zelfstandige en eigenmachtige economie ontwikkelen dan binnen het geestelijk apparaat van het beschaafd Nederlands."

Dit moet zoet in de oren klinken van diegenen die het manifest 'In de Warande' hebben ondertekend!

Hij is zich voortdurend blijven inzetten voor die 'Nederlandse' taal, waarvan hij echter wel de variëteiten erkent, zoals blijkt uit de inleiding voor een werk van Dr. Walther Vanbeselaere, getiteld *De Europese getijden van Vlaanderen*:

"Mag ik op deze plaats met een vriendelijke monkeling [sic] doen opmerken dat de Vlamingen niet allen 'van bachten de kupe [sic]' zijn en dat de Hollandse eigenaardigheid wel eens neiging heeft zich in eigendunk te vereenzamen. Van geen kant moet men enigerlei afstand doen, aan beide echter dient men toegeeflijk te zijn. De taal is zo gewillig, en onze letteren zo mild en royaal.⁶"

Hij is zich in een Europese context ten volle bewust van zowel de 'Hollandse', als de 'Vlaamse' eigenheid en de rijkdom van beide.

Situatie anno 2006?

Wat betekenen zijn standpunten nog anno 2006? Hoe staan we tegenover 'het beschaafd Nederlands'. Wordt deze term nog gehanteerd? Zijn er verschillen tussen het Noorden en het Zuiden? Hoe worden deze verschillen geduid? Welke termen worden hiervoor gehanteerd? Hoe zit het met de verschillende dialecten? Wat is hun status? Wat met de spelling?

Op de eerste vraag naar het ABN, verwijs ik graag naar het recente artikel van Joop van der Horst, 'De geschiedenis van het Algemeen Beschaafd Nederlands', in *Onze Taal* (2006), 2/3. Daarin schetst hij naar aanleiding van het congressthema 'Taal in beweging: verval of verrijking?' de ontwikkeling van het ABN en gaat na hoe reëel dat verlangen naar vroeger is, waar -zo'n vijftig jaar geleden- het tenminste duidelijk was hoe het beschaafd taalgebruik moest klinken. Hij constateert dat de niet-taalkundigen zich vooral zorgen maken en dat de meeste taalkundigen beweren dat 'er niets aan de hand is' (p.44).

In 1895 kreeg de norm over de juiste uitspraak een naam: 'Algemeen Beschaafd Nederlands'. In de twintigste eeuw maakte het een spectaculaire ontwikkeling door: 'twee keer is er namelijk een geweldige ommezwaai' (p.44) geweest. Hij spreekt van 'Het chicque ABN' (1900-1920), dat door de maatschappelijk top laag, 2 à 3% van de bevolking gesproken werd; het ABN functioneerde als onderscheidingsmiddel. Daarop volgde 'Het burgerlijke ABN' (1920-1970), als uitvloeisel van de democratisering. De mensen werden mobieler; de toegangspoort tot sociale vooruitgang lag in het ABN spreken. Dit gebeurde stapje voor stapje; de norm werd steeds strakker aangehaald. Er was ook een eenduidige norm. De

ABN-norm van 1950 werd evenwel maar bij een minderheid gehoord. Met de verder gaande democratisering begon 'Het democratische ABN' (1970-nu) zich te manifesteren in een veel minder strakke eenduidige norm, veeleer in verschillende normen naast elkaar. De rest van de maatschappij is nu ook duidelijk hoorbaar. De beroepsgroepen worden anders bevolkt; er komen andere 'toon-aangevende kringen'. De leraren zijn in maatschappelijk prestige erop achteruitgegaan, de beursspeculanten daarentegen zijn erop vooruitgegaan!

Wat dan met de functie van het ABN? Het werkt niet meer omdat het niet meer kan functioneren, volgens van der Horst, als onderscheidingsmiddel, als sociale vooruitgang, tenzij nog bij onze allochtonen. Voor hem is er nieuwe tijd aangebroken, met een nieuwe taalcultuur, die 'opener, spannender, kleurrijker, internationaler is' (p.46).

Wat is de situatie nu, anno 2006? In het debat over 'Taalverandering is vaak taalverloedering' horen we minstens twee stemmen. Sommigen gaan resoluut voor het verdedigen van een esthetisch standpunt over het 'Algemeen Nederlands', waarbij men het recht heeft om een uitdrukking, een klank, mooi of lelijk te vinden. Deze bepleiten dat taal een cultuurproduct is, waarover men net, zoals voor andere cultuurproducten, bijvoorbeeld architectuur, een esthetisch oordeel mag hebben, aldus de taalkundige René Appel.⁷

Anderen daarentegen, gaan voor een zeker relativisme en aanvaarden dat er naast hun keuze, andere keuzes kunnen gemaakt worden, die niet noodzakelijker wijze moeten leiden tot een 'noemenswaardige verwarring'. Zo geeft Marc van Oostendorp toe dat 'sommige modes van vroeger' hem meer bevallen dan 'hun moderne tegenhangers' (p.57), maar dat belet hem niet om in te zien dat de taal veelvormig is en voortdurend verandert. Hij voegt er het volgende aan toe:

"Je kunt ervoor kiezen om je dagen zuur en pessimistisch door te brengen, vol ergernis en vrees over wat er allemaal mis zou kunnen gaan. Ik kies ervoor me liever elke dag te verbazen en te verheugen over wat er allemaal mag en kan in onze taal. Net als in het leven."
(p.57)

De officiële taal in Vlaanderen is het Standaardnederlands, maar net als in Nederland is het taalgebied verdeeld in dialecten: de Vlaamse dialecten (in West- en Oost-Vlaanderen, de Brabantse (in de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant—de Antwerpenaren

zullen dit misschien niet zo graag horen!) en de Limburgse (in Limburg). In de jaren '50 werd, zoals we reeds eerder in verband met het ABN vermeldden, campagne gevoerd voor de standaardisatie van de taal, maar dat proces is inmiddels ingehaald door de groeiende mobiliteit van de Vlamingen in de jaren '70; rond steden en grote gemeenten werden er 'verkavelingen' aangelegd, waar mensen uit verschillende dialectgebieden elkaars burens werden en zo ontstond het Verkavelingsvlaams, het 'schuen Vloms', een informele omgangstaal. De meeste taalkundigen en taaladviseurs noemen het een tussentaaltje, dat gekenmerkt wordt door een zekere slordigheid in de uitspraak, door het gebruik van eigen woorden en grammaticale eigenaardigheden. Dit taaltje heeft ondertussen toch wel ingang gevonden in het publieke domein, onder meer op radio en tv, zodanig dat Vlaanderen drietalig Nederlands is geworden: de dialecten, het Verkavelingsvlaams en het Standaardnederlands.

Voor het Standaardnederlands geldt de VRT-norm die in 1998 in een taalcharter, in *Het Stijlboek VRT* is opgenomen. Daarin wordt bij voorkeur gesproken over 'de Belgische variant van de Nederlandse standaardtaal', een variant van het Nederlands die naast de Nederlandse variant staat en niet over het in taalkundige zin te beperkte *Vlaams* of over het te zwaar beladen *Zuid-Nederlands*.

Wat verder lezen we: "Als norm geldt de taal die door taalgevoelige Vlamingen wordt gehanteerd wanneer zij hun taal bewust verzorgen. Die norm sluit grotendeels aan bij de algemene Nederlandse standaardtaal, maar laat ruimte voor Belgisch-Nederlandse inbreng op het gebied van uitspraak, woordkeus, zegswijzen en beeldspraak". Vroeger gold de Noord-Nederlandse norm, die strak gehanteerd werd, met uitzondering voor institutionele termen; zo spreekt men van een 'wethouder' in Nederland en een 'schepen' in België/Vlaanderen. Nu is er een soepelere houding, gericht op een eerder spontane communicatie. Honderd procent uniformiteit is nergens voor nodig. Er wordt in een Europese, en zelfs globale context, verwezen naar andere taalgebieden: Italiaans, Frans, Duits, Engels. Waarom dan ook geen onderscheid maken tussen Zuid-Nederlands en Noord-Nederlands of Belgisch Nederlands en Nederlands Nederlands? Maar rijst dan de vraag wie de lijst opstelt van de aanvaardbare en af te raden Belgische varianten. Hoe weet de taalgebruiker welk woord hij/zij wel of niet kan/mag gebruiken? Ruud Hendrickx, laatst nog te zien op het programma van Ben Crabbé 'De tabel van Mendeljev', is taaladviseur bij de VRT en schreef het *Stijlboek VRT*, waarin we vernemen dat men mag spreken van 'praline' (bonbon), van een 'kwakkel' (vals bericht), van een 'resem' (reeks), maar dat 'goesting' bijvoorbeeld niet aan-

vaarbaar is, terwijl het ondertussen toch wel in 'Het groene boekje' van 2005 is opgenomen, naast een aantal typische Surinaamse varianten (Suriname is ondertussen het derde Taalunie-land). Waarom mag 'rondpunt' (verkeersplein) niet en mag 'rotonde' dan weer wel? Waarom kunnen we niet spreken van een 'uurwerk', maar moeten we het hebben over 'horloge', terwijl het eerste toch wel getuigt van een zekere creativiteit en veel minder Frans klinkt. Waarom zouden we, volgens deze lijst ook niet meer mogen spreken van een 'aprilvis' (aprilgrap)? Moet dan ook het 'speelse' karakter en het 'teken' verdwijnen? Waarom moet het 'verwond' worden, in plaats van 'gekwetst'? Zou men beide niet kunnen gebruiken, met een verschil in betekenis? Het ene slaat meer op fysieke verwondingen en het andere op mogelijke psychische/morele pijnen. Welke zijn de criteria? Hier kan nog heel wat gesleuteld worden, want er is tot dusver, aldus Hendrickx, nog geen sprake of nauwelijks, van een draagvlak dat door een 'spraakmakende gemeente gedragen wordt'.⁸ Positief echter is dat de omroep wel degelijk rekening houdt met het publiek en ruimte laat voor Belgisch-Nederlandse varianten, die trouwens ook door de Nederlandse Taalunie erkend worden. De ontwikkeling ervan kan een verrijking zijn voor het Nederlands in 't algemeen. Laatst begonnen ze ook in Nederland te fluisteren hoe goed of hoe slecht de 'fluisterasfalt' wel kon zijn! Herman Teirlinck zou dit beslist toejuichen.

Hoe zit het met de nieuwe spelling? Hier zou Teirlinck, zoals hij het deed naar aanleiding van de scherpe aanval van Gerard Walschap, antwoorden dat er 'conservatieven' en 'progressieven' zijn. Voor ons mag en moet een taal evolueren, maar samen met Hans van Maanen⁹, een wetenschapsjournalist en gretig taalgebruiker van *Het groene boekje* kunnen we ons toch even ergeren aan sommige onduidelijke regels, aan merkwaardige gedachtecronkels. Een van de voorbeelden die hij aanhaalt is de wijze waarop 'Zwartamerikaans' volgens de regels voor talen en culturen al dan niet aan elkaar zou moet geschreven worden. Aan elkaar betekent het de 'taal die zwarte Amerikanen spreken'; van elkaar 'zwart-Amerikaans', met Amerikaans dan met hoofdletter, betekent de 'cultuur van zwarte Amerikanen'. Waarom het zo ingewikkeld maken? Zijn taal en cultuur niet voor een groot deel ook aan elkaar gerelateerd? Waarom wordt '80-jarige' met een koppelteken geschreven en een '5 eurobiljet' niet? Waarom werd de splitsing van 'Frankrijk' plots weer anders? Geeft de splitsing 'Frank-rijk' niet een historisch beeld weer? Waarom werd het dan 'Fran-krijk', om in de tweede druk dan toch weer 'Frank-rijk' te worden? Waarom wordt de vervoeging van Engelse werkwoorden—voor zover die in onze taal nodig zijn—veranderd? Waarom kunnen we niet de regels

van 't kofschip gewoon blijven hanteren, ook voor deze leenwerkwoorden? Waarom kan het niet 'browste' blijven en moet het—zo nodig—'browsete' worden? Het klinkt afschuwelijk! Waarom wordt 'Mammoetwet' met een hoofdletter geschreven—omwille van de grootte?—en moet de 'grondwet' het dan maar met een kleine letter doen? Hoe moeten anderstaligen met zulke 'eigenaardigheden' omgaan? Zonder echter purist te zijn, wil ik anderzijds wel pleiten voor 'grammaticale' correctheid; we blijven 'groter *dan*' zeggen in plaats van 'groter *als*', de 'vrouw, *wier* tas' in plaats van '*wiens*' en willen we het vaak gehoorde 'hun hebben' zoveel mogelijk uitsluiten.

Positie van de Nederlandse Taalunie

Hoe staat de Nederlandse Taalunie tegenover al deze ontwikkelingen? Welk beleid voert zij? Het uitgangspunt voor het beleid, dat ligt in het spanningsveld tussen taalpolitiek en de talige werkelijkheid, is de taalvariatie in de verschillende verschijningsvormen van de geschreven en gesproken taal, zowel binnen de Standaardtaal, als die variaties die tot uiting komen in dialecten, regiolecten, sociolecten, stadstalen en etnische variëteiten. Zo zijn er verschillende vormen van dialecten, zoals het dialect van Brugge, Groningen, streektaalen als het Nederfrankisch, vormen gesproken door allochtonen van de tweede generatie, tussentalen, jongerentaal. Dit beleid wordt ook gestuurd vanuit een vergelijkend Europees perspectief. Hoe wordt er aan taalpolitiek gedaan in andere landen? De Taalunie heeft zich bijvoorbeeld gekant tegen de erkenning van het 'Zeeuws' als regionale taal (het Fries is wel een aparte taal), maar heeft wel een lans gebroken voor de bescherming van dialecten in informele en regionale communicatie en vooral als specifieke vormen van het immateriële culturele erfgoed. Het Standaardnederlands wordt via gecodificeerde regels, vastgelegd in lexica, woordenboeken, uitspraakwoordenboeken, grammatica's die gehanteerd worden in het publieke domein: bestuur en administratie, rechtspraak, onderwijs, media. De verschillen die tussen het Belgisch Nederlands en het Nederlands Nederlands bestaan, kunnen aangeduid worden; er blijft eenheid in verscheidenheid. Zo zijn er officieel 4 verschillende vormen van variatie: (in)formeel Nederlands Nederlands, (in)formeel Belgisch Nederlands. De werkgroep is van mening dat het bestaan en het bestaansrecht van deze vier vormen van de Nederlandse standaardtaal als maatschappelijk gegeven moet worden beschouwd. Voor het Standaardnederlands van het formele domein

streeft men echter wel naar convergentie; binnen het informele is er een tendens tot divergentie. Om dit te implementeren wordt aan corpusplanning gedaan; onderzoek naar frequentie, opmaak van inventaris, samenstelling van multi-raadpleegbare databanken. Bij de acquisitieplanning is het nodig dat de sprekers van het Nederlands zich bewust zijn van de verschillen en moeten de normen ten aanzien van het onderwijs aan anderstaligen zo expliciet mogelijk verwoord worden. In een tussentijdse balans voor 2004-2005 heeft de Nederlandse Taalunie de volgende aandachtspunten uitgestippeld: de taalgebruiker vanaf het begin bij alle activiteiten betrekken in de vier primordiale beleidsterreinen: taal, onderwijs, literatuur en lezen, en deze veel meer op elkaar laten afstemmen. Het is vooral bij de laatste twee terreinen dat ik graag zou willen blijven stilstaan en een pleidooi houden voor meer literatuur. We willen hier ook verwijzen naar het project van 'De Boekenbende'. Bij kinderen van niet-Nederlandstalige ouders, wordt de 'knuffelwaarde' van het Nederlands via studenten van de K.U. Brussel om, en van de Brusselse Nederlandstalige hogescholen georganiseerd in samenspraak met de lokale scholen en bibliotheken. Blijkt dat deze 'knuffelwaarde' ook gebruikt wordt door het *Instituut voor Levende Talen* en het *Bureau Internationaal Onthaal* van de K.U. Leuven, onder het motto 'Zingend de knuffelwaarde van het Nederlands ontdekken'. 'Leer Nederlands, brul Clouseau' luidde het in een artikel in *De Morgen* (10 maart, 2006, p.6).

Via 'De Boekenzoeker' wil de Taalunie, samen met de Stichtingen Lezen in Nederland en Vlaanderen basisschoolleerlingen tussen 8-10 jaar en scholieren tussen 15 en 18 jaar aanspreken om de leescultuur verder te ontwikkelen. De 'Inktaap' is een leesbevorderingsproject voor scholieren uit de hoogste klassen van het voortgezet onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Zij beoordelen de inzendingen en bepalen de winnaar van 'de Inktaap'. De genomineerden zijn de winnaars van de prestigieuze AKO Literatuurprijs, de Libris Literatuurprijs en de Gouden Uil, waaronder, Hafid Bouazza, Arthur Japin en Chris de Stoop. Voor 2005 hebben zich meer dan 100 scholen aangeboden. Doorheen literatuur kan de 'gevoelswaarde' van een taal krachtiger verkend worden. Via de 'knuffelwaarde' worden kinderen, jongeren, volwassenen gesensibiliseerd om op een genuanceerdere, gevoeliger manier met taal om te gaan en op een plezierige manier te communiceren: '*Blijf een leven lang vitaal, binnen de Nederlandse taal*'. Het rijmt, dus het houdt wel een boodschap in. Zo heeft Herman Teirlinck met *Het Ivoren Aapje* de weg gebaand tot de 'Inktaap'. Leve de literatuur als stimulans voor de Nederlandse taal!

- 1 Zie 'Overdruk' uit *Taal en Tongval*, XIX (1967), 3-4, p.85.
- 2 Zie o.c., p.86.
- 3 Zie o.c., p.88
- 4 Zie 'Overduk' uit *Nu Nog* (1967), 2, p.2.
- 5 Zie voor de drie volgende citaten, o.c., p.3.
- 6 Citaat opgenomen in 'Overduk' uit *Nu Nog* (1967) 2, p.4.
- 7 Zie, *Onze Taal* (2006) 2/3, p.56.
- 8 Zoals dat bij de Grote Van Dale, de ANS (*Algemene Nederlandse Spraakkunst*, wel het geval is; zie Harry Cohen, 'Gaaf Vlaanderen een eigen weg? De emancipatie van het Belgisch Nederlands', in *Onze Taal* (2004) 9, p.236.
- 9 Zie 'Hoe heeft *Het groene boekje* dat bedoeld? Enkele vragen aan de Taalunie over de nieuwe spelling', in *Onze Taal* (2006) 1, p.16: 'de taalgebruiker vanaf het begin bij alle activiteiten betrekken'.

Om redenen buiten de verantwoordelijkheid van de redactie is het niet mogelijk gebleken de tekst van de tweede lezing op de algemene ledendag in dit nummer op te nemen. Wij hopen dit recht te zetten in de aflevering van september.

Een kermisbrood vol krenten

Gaston Durnez

Chesterton, de Meester van de Paradox

Gaston Durnez hoopt volgende herfst bij uitgeverij Lannoo een nieuw boek te laten verschijnen: "De lach van Chesterton". Hier volgt bij wijze van voorsmaakje een hoofdstuk.

"De krankzinnige is niet de mens die zijn verstand kwijt is. De krankzinnige is de mens die alles kwijt is, behalve zijn verstand." Wellicht is dit het bekendste citaat van Chesterton, die men wel eens de meest geciteerde Engelse auteur noemt (na Shakespeare, natuurlijk). Het ene zowel als het andere zal wel moeilijk te controleren zijn. In elk geval illustreren de zinnen over de zinneloze prachtig de denkwijze van Chesterton en geven zij een fundamentele overtuiging van hem weer. De grote Engelse schrijver (1874-1936) geloofde, "dat onze verstandelijke ruïne gewrocht is door de op hol geslagen rede, niet door onbetugelde verbeeldingskracht". Voor hem moesten rede en verbeelding samengaan, opdat het verstand gezond zou blijven.

De allesbehalve kranke zinnen komen uit zijn boek *Orthodoxy* (1908), dat krioelt van flitsende uitspraken. Men noemt ze *paradoxen*, een stijlfiguur waar hij als geen ander kon mee spelen. Wie daar maar weinig of zelfs helemaal niet van houdt, is veroordeeld om Chesterton geërgerd terzijde te leggen. Want heel zijn oeuvre is er mee doorschoten, zoals een kermisbrood met krenten.

Paradoxen zijn zo oud als de straat van de wijsgeren. Het forum van de polemische auteurs is ermee geplaveid. Paradoxen lanceren een uitspraak die verrast door haar tegenstrijdigheid en (of) door haar geestigheid. Op het tweede gezicht blijkt zij helemaal niet zo dwars over de rede te liggen, maar een ernstige kern te bevatten. Paradoxen schijnen veelal naast de waarheid te staan en gek te doen, maar dat doen zij alleen maar om aandacht te krijgen en nieuw licht op de zaak te werpen.

Sommigen geven de naam paradox ook aan louter grappen als “*De zin die u nu leest is onwaar*”. U kent die zin wel, hij is al lang een vaste waarde in borrelconversaties. Als de zin onwaar is, dan liegt hij als hij zegt onwaar te zijn, en dan is hij wel degelijk wààr. Maar als hij wààr is, dan liegt hij natuurlijk nièt als hij zegt, onwaar te zijn. Maar als hij dus onwaar is, dan...Zo kun je eeuwen doorgaan.

Chesterton beleefde wel plezier aan zulke dingen. Hij was nu eenmaal een speelvogel. Maar hij beschouwde ze niet als echte paradoxen. Bij hem moest een paradox meer zijn dan dit spel, hij moest werkelijk bijdragen tot het uitdiepen van een betoog. Hij was een stuk van zijn wereld. Chesterton zei, de paradox om de paradox te verachten. Hij beweerde, nooit zomaar een woordgrap te hebben gemaakt. Althans niet bij volle bewustzijn.

In het eerste hoofdstuk van zijn geestige roman *The Ball and the Cross*, daterend uit 1909, schreef hij:

“Zij, die de zaak heel oppervlakkig bekijken, beschouwen een paradox als iets wat behoort tot scherts en luchtige journalistiek. Een paradox van deze soort ligt in het gezegde van de dandy in het verworden blijspel: “Het leven is veel te gewichtig om ernstig te worden opgevat.” In de zaak een klein beetje dieper of fijner inzicht hebbend, neemt men waar, dat het paradoxale in het bijzonder alle godsdiensten eigen is. Een paradox van deze soort wordt gevonden in een gezegde als: “De zachtmoedigen zullen de aarde bezitten.” Maar zij, die tot de kern van de zaak doordringen, weten dat het paradoxale niet enkel kenmerkend is voor de godsdienst, maar voor alle hoogtepunten in de praktijk van het leven.”¹ ”

Chesterton beperkte het begrip dan ook niet tot een treffende uitspraak. Hij zag het paradoxale van vele menselijke situaties en gebruikte die vaak in zijn betoog. Hij zocht de paradoxen niet op, ze kwamen vanzelf naar hem toe en hij kon niet anders dan er (uitbundig) mee leven. Hij liet toestanden en opvattingen onverwachts botsen, zodat er vonken in het ronde spatten. In dezelfde geest en adem legde hij voortdurend verrassende associaties, vond analogieën of wat zijn vriend Hilaire Belloc noemde “parallelismen”. Hij zag gelijkenissen, overeenkomsten, metaforen en stapelde die op. Het gebeurde dat ze zo talrijk na mekaar kwamen, dat zij over hun eigen woorden struikelden en zij, paradoksalerwijze, de tekst eerder verzwaarden dan verlichtten. Niet-geoefende Chestertonlezers legden hem dan vermoeid opzij.

Een van zijn mooiste vondsten is die waarin hij uitlegt waarom hij als overtuigde democraat vindt, dat niet alleen de toekomst spraakmakend mag zijn maar dat ook de traditie haar woordje moet blijven meespreken. *“Traditie, zegt hij, kan gedefinieerd worden als een uitbreiding van het stemrecht. Traditie betekent het geven van stemrecht aan de meest obscure van alle klassen, namelijk onze voorouders. Het is de democratie van de doden. Traditie weigert zich te onderwerpen aan de kleine en aanmatigende oligarchie van hen, die zuiver toevallig nu over de aarde rondwandelen.”* (Ook dat staat in *Orthodoxy*)

Zoals vaak gebeurt bij populaire en geestige mensen, schrijft men Chesterton ook wel eens uitspraken toe waarvan de herkomst twijfelachtig is. De krankzinnige die alles kwijt is behalve zijn verstand, krijgt in de populariteitspoll concurrentie van volgende *one-liner*: *“Als iemand ophoudt te geloven in God, gelooft hij niet in niets, dan gelooft hij in alles.”* Niet alleen in Engelstalige landen kun je die zin geregeld te horen of te lezen krijgen als een typisch Chestertonianse uitspraak. Ik las ze onder meer in de biografie van Alec Guinness, bij een foto van diens vertolking van Father Brown² Het is zeker, dat hij overeenstemt met de mening van Chesterton, maar het is helemaal niet zeker dat hij hem werkelijk ooit heeft gebruikt. De *American Chesterton Society*, een van de verenigingen die zich serieus bezig houden met de studie van zijn werk, heeft alle mogelijke bronnen doorzocht, zonder de exacte oorsprong te vinden.

* * *

In de verhalen van Chesterton komen heel wat paradoxale figuren voor. De bekendste is Father Brown: een eenvoudige, alledaagse, ja, wat naïef lijkende priester die een schrandere detective blijkt te zijn. Lees volgend typisch fragment van een dialoog uit een van de verhalen waarin hij optreedt, *De vloek van het gouden kruis*:

“Nou”, zei Tarrant, “het is opwekkend een priester te ontmoeten, die zo sterk aan het bovennatuurlijke twijfelt als U.”

“Helemaal niet”, antwoordde de priester kalm; “ik twijfel niet aan het bovennatuurlijke. Ik verkeer in precies dezelfde positie als de man, die zei: “het onmogelijke kan ik geloven, maar niet het onwaarschijnlijke.”

“Zoiets noem je een paradox, nietwaar?” vroeg de ander.

*"Ik noem het, op de juiste wijze opgevat, gezond verstand", antwoordde Father Brown. "Het is werkelijk natuurlijker een bovennatuurlijk verhaal te geloven dat over dingen gaat die we niet begrijpen, dan een natuurlijk verhaal dat in tegenstrijd is met de dingen die we wel begrijpen."*⁸

Laten we nog naar enkele voorbeelden van Chestertonianse uitspraken kijken:

De enige ware reden om vooruitstrevend te zijn is, dat alles van nature een aanleg heeft om slechter te worden. Deze achteruitgang is niet alleen het beste argument om vooruitstrevend te zijn, het is het grootste argument tegen conservatief te zijn.

De paradox van de middeleeuwen was dat slechts onwereldlijke dingen werelds succes konden oogsten.

Liefde is niet blind; dat is het laatste wat ze is. Liefde is gebonden. En hoe meer ze gebonden is, des te minder is ze blind.

Moed betekent een sterk verlangen om te leven, dat de vorm aanneemt van bereid zijn om te sterven.

Er zijn grote mannen die iedereen doen klein voelen. De echte grote man is hij die iedereen doet groot voelen.

Zo zou je vele bladzijden vol kunnen citeren. Er bestaan dan ook (gedrukte of elektronische) Chesterton-citatenboeken. Je zult er maar weinig louter grappen in vinden.

Een van zijn paradoxen met een aparte geschiedenis lezen wij in *The Man who was Thursday* (De Man die Donderdag was), een vaak koldereske en toch ernstige roman over vreemdsoortige anarchisten. De geheime leden van hun bestuur komen aanvankelijk bijeen in een ondergrondse cel, maar hun president verandert van tactiek en roept zijn mannen samen in een privé-kamer in een gewoon restaurant omdat hij tot het inzicht is gekomen : als je je niet schijnt te verbergen, spoort niemand je op. Hij gaat nog verder en tenslotte komen de opper-anarchisten bijeen op een balkon met uitzicht op de Londense Leicester Square! Zij moeten zich verbergen door zich niet te verbergen! Door zich bloot te geven, verstoppen zij zich.

Wel, die idee beviel ten zeerste Michael Collins, de Ierse rebellenleider uit de revolutionaire jaren tijdens en na de Eerste Wereldoorlog.

Collins (1890-1922) was een groot lezer en een fan van Chesterton. Hij was ook een stoutmoedig en gevaarlijk man die de grondlegger van de moderne stadsguerilla wordt genoemd. Een van zijn centrale gedachten werd (volgens de Ierse historicus T.P. Coogan) gevormd door de leuze van de anarchistenleider uit de roman. Collins sloop niet bij nacht door de steegjes maar liep overdag rond als een goed geklede *businessman* en werd gewoon doorgelaten door Britse patrouilles die hem koortsachtig zochten.⁴ Een *outlaw* moet er niet uitzien als een outlaw.

Een van de geliefkoosde 'trucjes' van Chesterton was, een argument of een uitdrukking, een zegswijze, om te keren. Woorden moesten ook hun andere kant laten zien: *"De arme kleine private scholen gebruikten in hun oude, sentimentele, feodale stijl als opschrift: "Enkel voor de zonen van gentlemen". Als de volksscholen een opschrift willen dragen, zou dat moeten luiden: "Enkel voor de vaders van gentlemen"."*

En dan was er natuurlijk de *pun*, de woordspeling. *Punning*, spelen met dubbelzinnige betekenissen, hoorde er onafscheidelijk bij. Ik kan mij voorstellen dat hij oprecht en tegelijk ontroerd gelachen heeft toen hij kon schrijven, dat het hele christendom gebaseerd is op een woordspeling! Hij verwees naar de passage in het Evangelie van Mattheus, waar Jezus, zinspelend op de naam van Petrus, tegen de apostel zegt: op deze steenrots zal ik mijn Kerk bouwen.

Dit was voor Chesterton natuurlijk meer dan een geestigheid. Het inspireerde een van zijn grondgedachten waarop hij vaak is teruggekomen: het christendom steunt op de zwakke, dus de gewone mens. In zijn essaybundel *Heretics* (1905) zegde hij: *"Al de keizerrijken en koninkrijken zijn mislukt vanwege de innerlijke en voortdurende zwakheid, dat ze gegrondvest werden door sterke mannen en op sterke mannen. Eén instelling, de historische christelijke kerk, werd gegrondvest op een zwakkeling en hierdoor is ze onverwoestbaar."*

De 'gewone man' werd voor Chesterton een buitengewoon begrip dat als weinig andere steeds weer in zijn werk opdaagt.

Een recente bloemlezing uit zijn essayistische werk, samengesteld en uitgeleid door Alberto Manguel, kreeg de titel *Le Paradoxe ambulante*, de wandelende, rondreizende, beweeglijke paradox.⁵ Een perfecte titel voor de wereld zoals Chesterton die beleeft en beschrijft. Een der essays handelt over de fascinatie van de Engelsen voor de fantasie, met haar romantische elementen van verrassing en van overgang naar "het andere". Verrassing en nonsens maken deel uit van de echte paradox, zegt hij

"Zijn bijzondere gave was zijn metafysische aanvoeling van het bestaan. Zijn bijzondere triomf was zijn gebruik van de paradox om die intuïtie vorm te geven." Hugh Kenner, van wie deze uitspraak komt, was een Amerikaanse professor Engels en literaire kritiek, gespecialiseerd in moderne auteurs als Ezra Pound en James Joyce, nadat hij in 1948 zijn loopbaan was begonnen met een studie over *Paradox in Chesterton*.⁶

"Het hart van Chestertons denken en schrijven is zijn perceptie en gebruik van de paradox", schrijft Kenner in dat boek. "Wat voorkomt als een oppervlakkig spel is in werkelijkheid een intens peilen naar de mysterieuze wortels van het bestaan en de taal." Kenner voegt er aan toe, dat Chestertons critici die intensiteit verwaarloosden en enkel het spel genoten. Dat is wat te algemeen gezegd, maar het is waar dat de Chestertonianse paradox vaak glimlachend terzijde werd gelegd. Wie bang was voor zijn ernst, verwierp zijn grappen.

"Chesterton moet ernstig worden genomen, zegt de Amerikaanse geleerde, omdat de paradox serieus moet worden opgevat, tegelijk als een middel tot expressie en als een ingrediënt van de werkelijkheid. Hij was geen maker van paradoxen (...), hij maakte ze niet, hij zag ze."

Die uitspraak zou Chesterton bevallen zijn. Hij zag de paradoxen gewoon rond zich bloeien in alle kleuren en formaten. Hij plukte ze op een vanzelfsprekende wijze. En de grootste paradox ontdekte hij in het geloof en het christendom, in de godsdienst van de God die mens werd, het geloof in de dood waaruit het leven wordt geboren, de redelijkheid van het wonder.

Hugh Kenner (1923-2003) was een leerling van Marshall McLuhan, die zijn eerste boek inleidde. Deze beroemdste van alle moderne media-kenners was in 1937, een jaar na Chestertons overlijden, onder diens invloed tot het Rooms-katholicisme overgegaan. Zelf is hij de auteur van de twee bekendste paradoxen over de hedendaagse media die internationale begrippen zijn geworden: *Global Village* en *The Medium is the Message*. Het Wereldwijde Dorp, de Boodschapper is de Boodschap.

- 1 Nederlandse vertaling van Caspar Hendriks in *Het eeuwig Twistgesprek*, Hilversum, 1929. De 'dandy' op wie Chesterton doelt, is Oscar Wilde.
- 2 Garry O'Connor: *Alec Guinness. The Unknown. A Life*. Pan Books, Londen, 2003.
- 3 Nederlandse vertaling door R.Mok-Timmerman van *The Curse of the Golden Cross*, in : G.K. Chesterton: *Avonturen van Father Brown*, deel I, N.V. Sheed & Ward, Antwerpen, 1951.
- 4 Tim Pat Coogan: *Foreword*, in: Michael Collins: *The Path to Freedom*. CELT Corpus of Electronic Texts, University College Cork, Ireland, 1996.
- 5 G.K. Chesterton: *Le Paradoxe ambulante*. 59 essays choisis par Alberto Manguel, traduits de l'anglais par Isabelle Reinharez. Actes Sud, Arles, 2004
- 6 Hugh Kenner : *Paradox in Chesterton*. Sheed & Ward, Londen, 1948.

Een Grondwet voor Vlaanderen

Mr Herman Suykerbuyk

Als op 28 januari van dit jaar meer dan vierhonderd Vlamingen op de uitnodiging van CD&V en NVA zijn ingegaan om in het Vlaams parlement de derde Vlaamse conferentie bij te wonen, waar het thema "Een grondwet voor Vlaanderen" werd geanalyseerd, kan men bezwaarlijk van een gebrek aan belangstelling voor Vlaamse staatkunde spreken. Dit was des te meer opvallend, omdat het nu eens niet een klassiek eisen thema betrof, maar een grondig aandachtspunt, dat de essentie van de Vlaamse Beweging raakt en dat te maken heeft met het volk dat zich natie noemt.

In de huidige stand van de federale grondwetgeving is Vlaanderen een deel van België, dat drie gemeenschappen en drie gewesten omvat. Daarbij horen de Vlaamse gemeenschap en het Vlaams gewest. Zij zijn samengebracht onder de koepel van één parlement, één regering, één administratie.

De realiteit van een gefederaliseerde staat en dus van de Vlaamse gemeenschap reikt vandaag echter verder dan de tekst van de grondwet.

Vlaanderen heeft nog veel te weinig hefboomen om zich zelfstandig op te stellen, al heeft het vanuit een eigen beleid wel stappen gezet in de richting van een deelstaat die op eigen kracht vaart. Stilaan groeit het beeld van een eigen zelfstandigheid, waarmee Vlaanderen zich een plaats wil verzekeren als staat in Europa, zonder voortdurend gehinderd te zijn door België, dat tot heden met tegenzin enige federale constructie heeft aanvaard.

Een grondwet kadert in deze gedachtegang. Een grondwet kan, zo is terecht onderstreept tijdens de conferentie, formeel nog niet worden voorgesteld. Maar niets verbiedt zo spoedig mogelijk een antwoord te geven op de terechte vraag: welk Vlaanderen?

De stagnatie, nu de natievorming in volle ontwikkeling is, nu "In de Warande" heeft aangetoond dat Vlaanderen alleen op eigen kracht verder kan, blijft groot in gedachten en opinies, waarover Vlamingen, met soms ontroerende oprechtheid maar tegelijk niet gehinderd door onkunde over 'Belgische' situaties, gretig verhalen.

Wie behoort tot die Vlaamse natie-in-woording? Al diegenen die samen leven door eenzelfde lotsbestemming en behoren tot eenzelfde land, eenzelfde taal, als onderdeel van eenzelfde levenswijze en cultuur.

Misschien moet men overwegen de natie het vaderland te noemen, omdat het meer de geborgenheid en bezieling weergeeft van het Vlaamse wij-gevoel, dat op een grote traditie kan bogen, en daardoor op een toekomst, altijd beter. Het vaderland is een positief gegeven dat de ene gemeenschap, het ene volk van het andere onderscheidt. Daardoor komt er diversiteit. Een diversiteit, zeker in een tijd waarin grenzen worden neergehaald, remt deze wilde wedloop om alle grenzen tot ver in de steppen af te bouwen, af. Dat is goed, want diversiteit kan zorgen voor de opstap tussen verschillende identiteiten.

De natievorming verduidelijken, haar beter belichten, is zeer belangrijk in de huidige tijd van veel tegenstroom. Veel is verworven door strijd, en verworven door onverschilligheid. De (letterlijke) rijkdom van een gemeenschap kan ambities stilleggen. Ook een volk kan moe zijn.

De gemeenschap kan zichzelf helpen door een goede inrichting van het gezamenlijk bewoond huis. Dit veronderstelt een systeem dat de democratie bevordert en tegelijk dienstig is om de verdelende rechtvaardigheid te doen functioneren. Daarvoor moeten regels bestaan die een democratische ingesteldheid waarborgen. Het zijn grondregels die zo maar niet om de haverklap mogen gewijzigd worden. Dat is het geval voor de wijze waarop diegenen worden aangeduid die het beleid voor hun verantwoording nemen.

Een gemeenschap moet niet "zomaar" functioneren, ze moet indirect zorgen dat zoveel als mogelijk van haar leden in goeden doen zijn. Dit wordt voor een groot deel bepaald door de zogenaamde burgerlijke deugden van vrijheid, rechtvaardigheid, verdraagzaamheid, verantwoordelijkheid, solidariteit. In een grondwet moet daarnaar worden verwezen. Niet in holle woorden, want de meeste van die genoemde deugden vindt men reeds terug in internationale verdragen en conventies. Zij bulken van termen als vrijheid, solidariteit, verdraagzaamheid. Men kan ze wel in verband brengen met een aantal elementen die een grondwet moet bevatten om de verscheidenheid van belangen en van opinies te waarborgen.

In zo juist als mogelijk gekozen bewoordingen moeten de Stenen Tafelen van een samenleving tegelijk ruimte geven aan verschillende opvattingen, de vrijheid om deze te behartigen en de discipline om ze, met het oog op het *bonum commune*, effectief van toepassing te laten zijn.

De hierboven genoemde conferentie, die handelde over de Vlaamse grondwet, heeft gesteld dat een belangrijke beslissing inzake de fundamente van de Vlaamse natie, met rechtskracht om de Vlaamse *Res Publica* te schragen, in eerste instantie de bedoeling heeft de eigen Vlaamse identiteit te verankeren. Daartoe is meer nodig dan de middelen die Vlaanderen daartoe vandaag bezit. Tegelijk is het uiterst noodzakelijk de vraag te beantwoorden: wie bezielt Vlaanderen toekomst?

De overheid, blijkbaar ook binnen en buiten ons Europa in crisis, zal niet vooraan gaan staan. In het beste geval bestuurt ze. En de ambitie is niet zo groot, want teveel wordt gezegd dat een goed bestuur uitkomst zal bieden voor vele problemen. In 1996 schreef ik in een vrije tribune van *De Standaard* dat de overheid vandaag overbodig lijkt voor de sterken en hulpeloos voor de zwakken. Is het vandaag anders? Om het even, het nastreven van goed bestuur is eigenlijk geen ambitieuze opstelling. Wie zegt trouwens dat het fundamenteel anders zal zijn met zelfstandigheid, dus met instellingen die alle kans krijgen zichzelf te ontplooiën?

* * *

Voor de grote lijnen van een Vlaamse grondwet kunnen de hiernavolgende 10 punten dienen. Wil men daarover in discussie treden, krijgt men allicht een heel ander beeld. Daar dient een debat toch voor.

1.

Vlaanderen is een staat die steunt op een cultuur die nauw verwant is met die van Nederland en een taal die dezelfde is, het Nederlands. In even grote mate steunt de Vlaamse bevolking op een cultureel-historisch erfgoed. Dat erfgoed is belangrijk, het is Europees, heeft een christelijke en humanistische inspiratie, wordt als gevolg van zijn ligging beïnvloed door Nederland als naaste buur, maar ook door het Duitse Rijnland, het noorden van Frankrijk en Wallonië.

2.

Elke staat heeft zijn grenzen. Deze grenzen liggen vast: de taalgrens is een staatsgrens. Binnen dat afgebakend gebied wonen de

Vlamingen. Daarnaast zijn er de Vlamingen die in Brussel wonen, een gebied dat volgens de huidige Belgische grondwet tweetalig is. Weliswaar niet beschermd door een wettelijk vastgelegde grens, behoren zij, met dezelfde rechten, tot de Vlamingen in Vlaanderen. Het opnemen van het Vlaamse staatsburgerschap vergt dat men minimaal voldoet aan deze regel: zij die dezelfde rechten wensen zullen dezelfde, controleerbare plichten moeten op zich nemen. De uitwerking en meer precieze voorwaarden zijn voorwerp van - uiteraard - Vlaamse wetgeving. Voor zover de zogenaamde faciliteitenregeling in deze grondwet moet worden opgenomen, kan als principe worden gesteld dat in de gemeenten met een bijzonder taalstatuut aan inwoners geen versoepelingen in verband met het taalgebruik worden verleend. Uitdoving van de bestaande faciliteitenregeling, alsook de beperking van het aantal anderstaligen in deze gemeenten kan als overgangsmaatregel worden overwogen.

3.

Brussel is de hoofdstad van Vlaanderen. Brussel houdt op een gewest te zijn en wordt bestuurd zoals iedere andere gemeente. Vlaanderen heeft de volledige staatssoevereiniteit op zijn grondgebied; de toepassing van deze soevereiniteit voor de Vlamingen in Brussel blijft onverminderd, waarbij over de raakpunten met andere soevereine instellingen, gelet op het tweetalig karakter van Brussel-Hoofdstad en op het statuut van Brussel als Europese hoofdstad, moet worden onderhandeld.

Of Vlaanderen een koninkrijk dan wel een republiek zal worden is een niet zo relevante vraag. Het is onvoorstelbaar dat Vlaanderen, nu de idee van een louter decoratieve koning meer veld wint, ergens in Europa een prins of prinses gaat zoeken om hier koning te worden. Maar het tegendeel van een koninkrijk is niet per se een republiek. Er zijn andere, creatieve oplossingen. Uitgaande van het principe dat de politieke macht bij verkozen instellingen ligt zou bijvoorbeeld een driemanschap, verkozen (uit en) door de drie machten, volstaan om met waardigheid namens Vlaanderen op te treden.

4.

Vlaanderen is een rechtsstaat, of beter: vanzelfsprekend is Vlaanderen een rechtsstaat. Een rechtsstaat betekent dat de samenleving mag afgaan op duidelijke regels. Nu zijn er te veel. In Vlaanderen moet men komen tot minder staat. De illusie dat in een samenleving alleen regels beschermend en tegemoetkomend kunnen werken, moet verdwijnen. Een rechtsstaat is daarom nog geen rechten-staat. Alleen een samenleving waarbij men het evenwicht tussen rechten en plichten, tussen "hulp van" en "verantwoordelijkheid dragen voor", zal een solidaire samenleving zijn. Een grondwet waarin vele rechten zijn opgesomd, dikwijls reeds elders afgekondigd, zal tot gezagsinflatie leiden. De overheid mag slechts optreden als de wet dit toelaat. Doel is rechtszekerheid te verlenen, waarvan geen sprake is als de overheid te lang wacht om beslissingen te nemen. Doel is bovendien toe te zien dat wetten en regels worden toegepast. Een rechtsstaat veronderstelt bovendien dat de gekozen overheden de moed hebben onder vorm van wetgeving beleidsdaden te stellen waarvan ze de doelmatigheid kunnen aantonen, in de wetenschap dat de burgers bij verkiezingen om op het even welk niveau de democratische sanctie kunnen treffen.

5.

De drie machten—de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht—moeten in een democratie behouden blijven, op voorwaarde dat de overheidsinvloed, door een evenwicht in te bouwen, niet te verreikend is. Dat kan maar als tussen wetgevende en uitvoerende macht een waarachtig dualisme wordt ingesteld. De particratie heeft ertoe geleid dat de uitvoerende macht volstreekte voorrang heeft. Dit reikt zelfs tot de rechterlijke macht. Zolang door de mediativering een ganse regering deelneemt aan wetgevende verkiezingen kan men die drie machten-leer best weer op de boekenplank plaatsen. Weliswaar moet de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht intact blijven.

6.

Vlaanderen wil een vertegenwoordigende parlementaire democratie. Dat betekent: geen beslissende referenda. Men kan natuurlijk het een én het ander doen, maar de wispelturigheid en het gebrek aan gezag zal meebrengen dat men de directe democratie *à la carte* toepast en dikwijls oneigenlijk gebruikt. Men moet sturen naar een sterk gezag dat tegelijk de hand van de kandidaat-vertegenwoordigers van het volk aan de pols van het volk houdt. Grote of kleine kieskringen is dus meer dan een electorale berekening. Het heeft te maken met de afstand tussen burger en overheid. Teveel afstand betekent: de kloof. Een volksvertegenwoordiger kan tegelijk een kleine kieskring vertegenwoordigen en in verband met de grote problemen die zich voordoen, inzicht, kennis en een gefundeerde mening hebben. De gemeenschap is ook met het oplossen van kleine problemen gediend.

Stemrecht of stemplicht? Het probleem doet zich al jaren voor, en hoewel er nooit een echt politiek thema van gemaakt werd, leeft het. Het heeft een principiële betekenis: mag men de burger verplichten zijn/haar vertegenwoordigers aan te duiden? Is het een recht, zonder de plicht daarvan gebruik te maken? Wie mag stemmen is zo mogelijk een groter probleem: de duurtijd van verblijf is in alle hypothesen van inburgering een belangrijke voorwaarde.

7.

Een zelfstandig Vlaanderen zit in een subsidiariteitspositie tegenover Europa. Hoe de EU zich ook zal ontwikkelen, behalve in een uittredingsscenario, is men onderworpen aan een Europese filosofie. Vlaanderen als kleine staat zal veel middelen moeten inzetten om 'bij' te zijn en 'bij' te blijven, maar het kan niet anders. Want dan zal het zich moeten—en kunnen!—positioneren. In Vlaanderen moet de bestuurslijn lopen van de Vlaamse administratie naar de Vlaamse gemeenten. Provincies kunnen een gedecentraliseerde rol (blijven) vervullen, maar de huidige bestaansredenen van de gekozen provincieraden is weggefallen. De Vlaamse gemeenten hebben de jongste jaren aangetoond op volle sterkte te kunnen besturen, met bestuurders die dicht bij de burgers staan, die de mediativering de baas kunnen, wat niet van alle politici op nationaal vlak kan gezegd worden. Vanuit het Vlaamse bestuur naar die gemeenten moet een rechtstreekse lijn lopen.

8.

De zogenaamde sociale partners hebben zich in België ontwikkeld tot een staat in de staat. Op zich is er niets tegen overleg. Op dit ogenblik is het zo dat de regering de karwei mag opknappen als de partners niet tot een akkoord komen. In deze situatie komen de verkozenen er niet aan te pas. De zeer belangrijke sociaal-economische sector, drager van federaal beleid, ontsnapt volledig aan de rechtstreeks verkozenen. Hoe daaraan verholpen kan worden, moet voorwerp van onderzoek zijn. Alleszins is van een democratie geen sprake als het parlement alleen mag tussenkomen als een notaris die acteert. De wetgevende macht moet bij het overleg een partner zijn: zij vertegenwoordigt het volk!

9.

Vlaanderen is een welvaartstaat. Het bevordert niet alleen een goeddraaiende markt, het verplicht zich ertoe de zorgen van een hele gemeenschap ter harte te nemen. Niet om de zelfredzaamheid te schrappen, maar wel vanuit de gemeenschapsgedachte dat iedereen recht heeft op hulp, de zwaksten vooraan. In Vlaanderen moet men durven herverdelen. Dit moet wel gecontroleerd gebeuren, want de middelen zijn niet eindeloos en het particulier initiatief mag zeker niet ontmoedigd worden. Alleen moet de overheid vasthouden aan de gekende wijsheid dat de taart groot genoeg moet blijven om die herverdeling zo goed en zo blijvend mogelijk te verzekeren.

10.

Tussen staat en individu is er, én bestuurlijk, én maatschappelijk, én psychologisch een leemte. Het middenveld verhelpt daaraan. Vlaanderen zou zonder dat middenveld - sociaal, cultureel, economisch - nergens staan. De instellingen waarom het gaat hebben tussen individu en staat een onschatbare brugfunctie en nemen in volledige vrijheid taken op zich waartoe de overheid niet verplicht is, maar waar, al naar gelang het beleid, onterecht weinig aandacht aan wordt besteed. Het is illustratief dat de federale regering met haar handvest "Burger zijn in België" slechts op één plaats spreekt

over het middenveld en wat het óók betekent. Het manifest roept op tot actieve deelname van de burgers aan het openbaar leven: buiten allerhande politieke instellingen is *in fine* ook sprake van "het verenigingsleven en het lokale leven". Het middenveld is echter meer dan dat. De erkenning voor het middenveld is toegenomen nadat een reactie op de zogenaamde verzuilde samenleving geleid heeft tot zuilen die meer openheid betonen binnen het maatschappelijk leven. Hoe dan ook, dit middenveld is een bestanddeel van het gemeenschapsleven in Vlaanderen: het gaat niet op dit te incorporeren, de meerwaarde ervan bestaat en als pijlers in het huidige maatschappelijke leven zijn zijn componenten onmisbaar.

* * *

Is dit een preambule bij een Vlaamse grondwet? Daarvoor is het voorgaande al te hoogdravend. Maar men botst vandaat tegen de grensstenen van de huidige bevoegdheden van de deelstaten als men deze bedenkingen zou omvormen tot een voorstel van decreet. Toch zou het nuttig zijn dat dit onder de vorm van een proef-decreet zou behandeld en gestemd worden. Om het aan te vullen, het te laten rijpen en het eens als een voluit geschreven Vlaamse grondwet te gebruiken. Als de eindtekst er is, moet hij vaststaan. In tegenstelling tot hetgeen gebruikelijk is, ook bij de Vlaamse wetgever, namelijk het onmiddellijk aanpassen aan de actualiteit van de dag, moet voorzien zijn dat een grondwet minstens tien jaar onveranderd blijft, dat wijzigingen slechts mogelijk zijn na raadpleging van de Vlamingen, door middel van een hoorzitting, en aanverwante methoden, om de Vlamingen bij hun keuze te betrekken.

Korte historiek van de Guldensporenvieringen

Lic. Peter Van Windekens

De Guldensporenslag van 11 juli 1302 is de Middeleeuwse veldslag waarin het Franse ridderleger op de Groeningekouter, bij Kortrijk, het onderspit moest delven tegen het leger van de Vlaamse gemeenten en ambachten, daarbij gesteund door Zeeuwse en Naamse militieën. Deze veldslag kaderde in het verzet van (een gedeelte van het Graafschap) Vlaanderen tegen de veroveringsdrang van het Frankrijk van Filips de Schone. De slag werd opgetekend in een aantal zelfs zeer eigentijdse verhalende bronnen geschreven tussen 1304 en 1316.¹

Het is echter vooral te danken aan Hendrik Conscience's ongemeen bekende historische roman *De Leeuw van Vlaanderen* (1838) dat de Guldensporenslag een belangrijke plaats veroverde in het Vlaamse collectieve bewustzijn. Conscience liet zich daartoe inspireren door een schilderij van Nicaise de Keyser.² Met zijn boek wist Conscience het heraldisch symbool van de Vlaamse leeuw—een zwarte klimmende leeuw, met een rode tong op een geel veld—tevens te verbinden met de Guldensporenslag. En op die wijze groeide de Vlaamse leeuw uit tot het symbool van de Vlaamse Beweging.³

Naarmate 'Vlaanderen', grosso modo vanaf 1860, zijn moderne betekenis kreeg (het was niet langer de naam van het oude graafschap of van de twee noordelijke provincies, maar van het gehele Nederlandstalige gedeelte van België), werd de 'Vlaamse' overwinning in de Guldensporenslag steeds meer gebruikt als een symbool voor (en een aanzet tot) de ontwikkeling van de eigenheid van dat moderne Vlaanderen. De idee dat de herinnering aan 1302 een aansporing tot strijd impliceerde, bracht mee dat men deze herinnering niet alleen in de boeken wilde bewaren, maar dat zij het voorwerp moest worden van publieke herdenking en cultus.⁴

De aard van de aldus ontstane eerste Guldensporenvieringen was heterogeen; zij bestonden meer bepaald uit een mengeling van optochten, processies, inhuldigingen, misvieringen en dies meer.⁵ Recent historisch onderzoek biedt ons een interessante kijk op de herdenkingen in drie steden: Kortrijk, Brugge en Brussel. In februari 1853 ging in Kortrijk een eerste historische (Guldensporen)stoet

door.⁶ Het gegeven werd ook al snel gebruikt voor partijpolitieke beweegredenen. Zo kende de stad in 1877 twee herdenkingen, een liberaal getinte en een katholiek geïnspireerde.⁷ Op 14 juli 1889 hield Kortrijk opnieuw een belangrijke Guldensporenviering. De religieuze componenten uit de veldslag speelden hierbij een ontegensprekelijke rol. Er werd in de Onze-Lieve-Vrouw van Groeninghekerk door Guido Gezelle een mis opgedragen en nadien volgde een optocht.

In 1887 werd te Brugge door een zogeheten Breydel-commissie (waarvan Hendrik Conscience erevoorzitter was), op de Grote Markt een standbeeld van Jan Breydel en Pieter De Coninck onthuld. Op 11 juli organiseerde dezelfde organisatie een eerste feest, met veel samenzang (onder leiding van niemand minder dan Peter Benoit), een optocht en een bloemenhulde. Op 15 augustus volgde dan de officiële, door het stadsbestuur georganiseerde inauguratie, waarop koning Leopold II het woord voerde. Dat gebeurde in het Frans, een 'misstap' die de volgende dag door het stadsbezoek van de Nederlandssprekende prins Boudewijn werd goedge maakt. Bij deze officiële plechtigheid ging ook de grootse (neogotische) historische stoet uit.⁸ Hendrik Elias is echter van mening dat pas in 1892 een Guldensporenviering met leeuwenvlag werd georganiseerd. De leuze hiervan luidde: 'Heil Vlaanderen, heil het onafhankelijke Belgenland'.⁹

Aldus werd de Guldensporenslag het algemeen verspreide voorwerp van herdenkingen. In Brugge werd 11 juli een jaarlijks terugkerende feestdag.¹⁰ In oktober 1893 riep een algemene vergadering van het *Nationaal Vlaamsch Verbond* te Tienen die dag uit tot de nationale feestdag van Vlaanderen. Vooral onder impuls van het in 1895 opgerichte *Algemeen-Nederlands Verbond* vond de viering op vele plaatsen ingang.¹¹ De met toneelopvoeringen, vendelzwaaien, cantates en optochten gepaard gaande herdenkingen groeiden bovendien uit tot manifestaties waarop de Vlamingen hun politieke eisen presenteerden.

Ter linkerzijde won de idee veld dat de Brugse Metten en de Guldensporenslag, zoals August Vermeylen het in 1900 formuleerde, "geen episodes uit een rassen-, maar uit een klassenstrijd" waren. Men mag hierbij niet vergeten dat het Algemeen Meervoudig Stemrecht uit 1893 aan de Vlaamsgezinde politieke middenklasse een stem gaf.¹² De aldus ontstane symbolenstrijd bereikte een hoogtepunt in 1902, toen de zeshonderdste verjaardag van de Guldensporenslag-uiteraard in Kortrijk-gevierd werd. De voorbereidingen waren al in 1891-toevallig ook het jaar waarop het *Groeningecomité* de eerste Guldensporenviering organiseerde-begonnen, en diverse literatoren-

onder wie Guido Gezelle-schaarden zich achter het initiatief. Maar uiteindelijk werden niet minder dan vier verschillende feesten gehouden: op 13 juli organiseerde de *Vlaamsche Volksraad* een eerste manifestatie; diezelfde dag betoogde het liberale *Vaderlandsch Comité* op initiatief van Paul Frédéricq. Er werden 62 vlaggen meegedragen; op 17 augustus volgde het feest van de katholieken; en nog eens veertien dagen later trokken de socialisten—met tweetalige slogans ("De strijd van Kortrijk was een strijd tegen de rijken")—door de Kortrijkse straten. Zij zongen luidkeels de Marseillaise uit solidariteit met de Waalse arbeiders (de Klauwaerts waren de proleten van de veertiende eeuw, dus was de Guldensporenslag een overwinning op de rijken). Gedurende heel die periode waren er niet minder dan 450 verenigingen bij de hele zaak betrokken.¹³

In de publieke opinie zou de 'Vlaamse', nationale interpretatie van de Guldensporenslag het halen. Vanaf 11 juli 1918 werd de Guldensporenslag door de *Raad van Vlaanderen* trouwens uitgeroepen tot officiële Vlaamse herdenkingsdag, hetgeen niet wegnam dat 'andere gezindheden' ook verder interesse betoonden. Dit had tot gevolg dat in de jaren 1920 geen enkele politieke strekking de bovenhand haalde. In 1927 weigerde de Frontpartij zelfs te participeren, deels omdat zij dat jaar alles op de IJzerbedevaart wilde zetten, deels omdat de geofficialiseerde vieringen haar vis noch vlees leken. In de tweede helft van de jaren 1930 maakten de socialisten zich weer meester van de Kortrijkse Groeningerkouter. Men zong de Internationale, maar geen Vlaamse Leeuw en bracht hulde aan de 'martelaars van 1302'. In het Antwerpse organiseerden de Frontpartij en het VNV ondertussen (afzonderlijke) Herman van den Reeckherdenkingen.¹⁴

Na de Tweede Wereldoorlog trokken in 1947 duizenden kinderen door de straten van Kortrijk met Belgische, leeuwenvlaggetjes en Kongolese vlaggetjes. Zij zongen onderweg Vlaamse marsliederen. Op het einde werden zowel de Vlaamse Leeuw als de Brabançonne ten gehore gebracht. In 1952 monopoliseerde de katholieke zuil de 11 juli-viering. Hetgeen een weerspiegeling van de tijdsgeest vormde. Er stond een openlucht-mis-en spel op stapel, met de jeugdbeweging midden de belangstelling. De Franstalige pers zag er een heropflakking van de collaboratie in. . .¹⁵

Naast Kortrijk en Brugge zijn wij ook goed ingelicht over de Guldensporenvieringen in Brussel. Naar alle waarschijnlijkheid vond er de eerste herdenking ooit (1848) plaats. Dit gebeurde in beperkte kring op initiatief van de flamingantische maatschappij *De Leeuw van Vlaanderen*.¹⁶ Tijdens de Eerste Wereldoorlog herdachten de Vlaamsgezinden uit de hoofdstad 11 juli 1302 in onder andere de

Alhambraschouwborg. René Declercq, dichter van het activisme, sprak er over een zelfstandig Vlaanderen als tussenstap naar Groot-Nederland. Na de oorlog was eensgezindheid onder de Vlamingen ver te zoeken: minimalisten stonden tegenover maximalisten. En zelfs binnen de kring van minimalisten heerste er onenigheid. Zo gingen er in 1925 niet minder dan vier Guldensporenvieringen van start (*Vlaams Front*, *Davidfonds*, *Liberale Toneelkring* en de sociaal-democraten). De eenheid keerde in 1932-1933 terug door toedoen van het Vlaamsch Verbond voor Brussel op grond van een eensgezinde taalpolitieke opstelling. Tijdens de Tweede Wereldoorlog wist het *Vlaams Nationaal Verbond* (VNV) de herdenkingen te kanaliseren. De invloed van het nationaal-socialisme was al dan niet latent aanwezig. De Germaanse visie overheerste en men trok ook van leer tegen het oprukkende Bolsjevisme.¹⁷

Na de Tweede Wereldoorlog organiseerde de Nationale Omroep de Guldensporenvieringen in Brussel. De grote bezieler was Jan Boon, administrateur-directeur-generaal van de toenmalige BRT. Boon was een CVP'er uit weerstandskringen. Hij liet vieringen inrichten die minimalistisch, belgicistisch, en dus anti-Vlaams-nationaal waren. Daarmee kwam hij tenvolle tegemoet aan de recuperatiepolitiek van de katholieke zuil ten over staan van de Vlaams-nationalisten in de naoorlogse periode. Hij stond desniettemin een grootse aanpak voor. Zo werd 11 juli 1952 gevierd in het Paleis voor Schone Kunsten. Boons opvolger Paul Vandebussche zette diens politiek voort. De ondertoon van de vieringen was opnieuw vaderlandslievend, 'democratisch' en anti-(Vlaams)nationalistisch. De muzikale uitvoeringen waren desniettemin hoogstaand: Het Oratorium *De Schelde* en *De Pacificatie van Gent* van Peter Benoît kwamen aan bod, maar ook werk van de Vlaamse componisten Paul Gilson, Lodewijk Mortelmans, Jan Blockx en August De Boeck werd uitgevoerd.

Het *Vlaams Komitee Brussel* (VKB) wilde een tegengewicht vormen tegen de vieringen van de openbare omroep. Dit pluralistisch samengesteld comité-maakten er deel van uit: Antoon Roosens, Hendrik Fayat, Edgard van Cauwelaert, Leo Lindemans en Albert de Cuyper-fungeerde aanvankelijk als figurant in de schaduw van de BRT. Maar in 1954, 1956 en 1957 organiseerde men eigen, meer strijdbare herdenkingen. Het VKB plaatste zeer dikwijls de *Zilvermeewtjes* op het programma, maar ook het *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts* (VVKS) en de *Katholieke Studentenactie* (KSA). Voor en na de strijdredes weerklonken volks- en strijdlieden.

In 1963 werd een *Nationaal Guldensporencomité* opgericht, dat jaarlijks een manifestatie van volkskracht, cultuur en eensgezindheid in Vlaanderen wilde organiseren. Het gebrek aan publieke belangstelling voor deze vieringen leidde er toe dat het comité reeds in 1971 werd ontbonden.¹⁸ Maar de cultus van 1302 is ondertussen officieel gecanoniseerd. Sedert 1973 heet 11 juli, door toedoen van de Kultuurraad van de Nederlandse Kultuurgemeenschap, de officiële feestdag van de Vlaamse Gemeenschap te zijn. Hiermee werd bereikt wat het *Nationaal Vlaamsch Verbond* en de *Vlaamse Wacht* al in de jaren 1890 hadden gevraagd. 11 juli geldt dus niet langer als de hoogdag van al wie zich bij de Vlaamse zaak betrokken voelt, maar ook als de officiële feestdag van eenieder die tot de Vlaamse Gemeenschap behoort.

Terug naar Brussel. In 1976 besloten de BRT en het VKB hun eigen weg te gaan. De publieke belangstelling voor de Guldensporenvieringen was in 1965 overigens gedaald van 2000 naar 850 aanwezigen. Het vermelden waard is ook dat in 1969 en 1973 een deel van het omroeporkest de Vlaamse Leeuw weigerde al rechtstaande uit te voeren respectievelijk niet wilde spelen. De problematiek van de Staatshervorming was hiervoor de dooddoener.

In de jaren 1980 en 1990 namen de *Nederlandse Cultuurcommissie* (NCC) en de *Vlaamse Gemeenschapscommissie* (VGC), als vertegenwoordigers van de Nederlandstalige gemeenschapsinstellingen de rol van de openbare omroep over. Men zocht al snel toenaadering tot het *Guldensporencomité* waarin het VKB ook zitting had, maar de teneur van strijdbaarheid moest weldra baan ruimen voor amusement, optredens van Vlaamse en andere vedetten. Men was de mening toegedaan dat vendelzwaaien en Vlaamse strijdlieden enkel nog oudgedienden konden bekoren, jongeren hadden immers belangstelling voor andere dingen... De radicale Vlaams-nationalisten wezen desniettemin verder op het strijdbare karakter van deze dag. Toen de Brusselse Guldensporenvieringen van semi-officiële zijde ook werden misbruikt om de politieke correctheid en het multiculturalisme te promoten, kwam het in 1987 en 1992 tot incidenten op de Grote Markt.

Op dit ogenblik wordt de 11 juliviering in Brussel georganiseerd in samenwerking met Jari Demeulemeester, zowat de artistiek directeur van de *Ancienne Belgique*. Van strijdbaarheid is nauwelijks nog sprake bij deze opnieuw van overheidswege gesponsorde 'Gulden Ontsporing', zoals het evenement zich noemt. Vandaar dat de Brusselse afdeling van de *Vlaamse Volksbeweging* (VVB) sinds medio de jaren 1990 de gelegenheid te baat nam om een eigen radicale sporenerdenking in te richten. Aanvankelijk werd dit initiatief door

extreem-linkse elementen misbruikt om te schimpen op het Vlaams Blok. Maar al bij al mogen deze vieringen als geslaagd worden beschouwd. Zij laten een radicaal Vlaamse stem weerklinken waar van semi-officiële zijde aan consumptieflamingantisme wordt gedaan.¹⁹

Wat met de hedendaagse Guldensporenvieringen in de andere Vlaamse steden? Het is met de rest van Vlaanderen gegaan zoals in Brussel. Men heeft gewoonweg de oorspronkelijke betekenis van de Guldensporenvieringen uitgehold. In Kortrijk koppelde men tijdens de Guldensporenstoet van 1987 de romantiek aan een presentatie van de Vlaamse spitstechnologie. . . En de aanwezigheid van het Belgische koningspaar op een 11 juli-viering in Brugge (Guldensporen-marathon), maakte nogmaals duidelijk dat de Guldensporenslag in 'officiële middens' zijn explosieve inhoud heeft verloren.²⁰ De meeste Guldensporenvieringen in Vlaanderen zijn met medeweten van de overheid trouwens herleid tot schranspartijen al dan niet met behulp van zogeheten 'feestcheques'. Een grote verantwoordelijkheid hiervoor draagt de quasi steeds als minister van Nederlands-Vlaamse Cultuur fungerende Bert Anciaux. Toch heeft niet iedereen verzaakt. Al bijna dertig jaar organiseert het uit *Were di* voortgekomen *Voorpost* in Antwerpen (bij aanvang in het centrum van de stad, nadien in de vaste stek 'Zaal Harmonie' aan de Mechelsesteenweg) zijn 'Radical Sporenherdenking', waar samenzang en radicale toespraken, ook met buitenlandse sprekers, mekaar afwisselen. In Mechelen vindt, sinds de jaren 1990, door toedoen van een nooit aflatende Ward Steffens ook al een traditioneel geworden Guldensporenviering plaats. Deze viering leunt overduidelijk meer aan bij de vroegere militante 11 juli-vieringen. Misschien vinden deze voorbeelden op termijn opnieuw weerklinken in heel Vlaanderen.

- 1 Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, 'Guldensporenslag', in: Reginald de Schryver e.a. (red.), *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, dl.2 (G-Q). Tielt: Lannoo, 1998, p.1382.
- 2 Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, Helden en herdenkers. De geschiedenis van een romantische mythe en een nationaal symbool, in: Paul Trio, Dirk Heirbaut en Dirk van den Auweele (red.), *Omtrent 1302*. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2002, p.189-190.
- 3 Igor Driesmans en Patricia Quintens (red.), *Hoog waait de vlag. Banistiek van Vlaamse verenigingen in het Brusselse tijdens de negentiende en twintigste eeuw*. Brussel: AMVB, 2002, p.57.
- 4 Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, 'Guldensporenslag', p.1383.
- 5 Andreas Stijnen, *Een geheugen in fragmenten. Heilige plaatsen van de Vlaamse Beweging*. Tielt: Lannoo, 2005, p.43.
- 6 Id., o.c., p.42.
- 7 Andreas Stijnen, o.c., p.43; Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, *art.cit.*, p.195.
- 8 Andreas Stijnen, o.c., p.32; Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, *art.cit.*, p.193-194.
- 9 Igor Driesmans en Patricia Quintens (red.), o.c., p.57.
- 10 Igor Driesmans en Patricia Quintens (red.), *ibid.*
- 11 Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, *art.cit.*, p.198.
- 12 Jan Fransen, *Herdenking, verbeelding en identiteit. Nationale feestdagen en de mythes van het taalpolitieke conflict in Brussel, 1945-1995* (Brusselse Thema's; nr.13). Brussel: VUBPRESS, 2005, p.106 en 109; Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, *art.cit.*, p.196.
- 13 Frank Seberechts (red.), *Duurzamer dan graniet. Over monumenten en Vlaamse Beweging* (Bijdragen van het Museum van de Vlaamse Sociale Strijd; nr.19). Antwerpen en Tielt: Perspectief en Lannoo, 2003, p.39-40; Andreas Stijnen, o.c., p.202-205; Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, *art.cit.*, p.195.
- 14 Id., o.c., p.219, 222 en 229-231.
- 15 Id., o.c., p.239-242.
- 16 Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, *art.cit.*, p.193.
- 17 Jan Fransen, o.c., p.110-113.
- 18 Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, *art.cit.*, p.204.
- 19 Id., o.c., p.113 ev.; Jo Tollebeek, De Guldensporenvieringen, in: Guy Leemans e.a., *Vlamingen komt in massa. De Vlaamse Beweging als massabeweging* (Bijdragen van het Museum van de Vlaamse Sociale Strijd; nr.17). Gent: Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen, 1999, p.57.
- 20 Jo Tollebeek, *ibid.*; Jo Tollebeek en Tom Verschaffel, *ibid.*

De passie van de gelijkenis

Mr Drs Frank Judo

Een in het Nederlandse taalgebied al te weinig gekende denker is de Franse politiek filosoof Pierre Manent, geboren in 1949 en voormalig assistent van de bekendere Raymond Aron. Nu de leermeester kan rekenen op een hernieuwde belangstelling (zoals onder meer blijkt uit het verschijnen van Paul van Velthovens inleiding tot het denken van Aron, verschenen bij Aspekt) lijkt het ook aanbevelen deze voordener van het hedendaagse Aroniaanse liberalisme wat beter te leren kennen. In Frankrijk heeft Manent hoe dan ook een stevige reputatie verworven met zijn studies over het denken van Alexis de Toqueville, de liberale traditie en misschien nog wel het meest met zijn zeer gewaardeerde *Cours familier de philosophie politique* (Fayard, 2001).

Aan zijn kwantitatief niet zo uitgebreide oeuvre (zes boeken gespreid over een periode van vierentwintig jaar) is recent een nieuwe titel toegevoegd, onder het vaandel *La raison des nations*. In tijden waar de overheidsorganisatie lijkt te twijfelen tussen de voortzetting van het oude statelijke spoor en nieuwe modellen, waarvan de Europese Unie allicht het meest succesvolle is, wijst Manent op een reeks crisisverschijnselen.

Vooreerst is er de fundamentele evolutie van de democratische gedachte, die niet langer wezenlijk verbonden is met een concrete bevolking of een concrete meerderheid. Eerder dan het "demos" is de democratische Idee zelf volgens Manent de draagster geworden van ons denken over wat al dan niet aanvaardbaar is binnen een democratische staat en samenleving. Die ideologisering gaat volgens hem gepaard met een haast uitzonderingsloze verwerping van het verleden en een principiële ruimtelijke onbeperktheid van elk politiek project. Dit fenomeen illustreert Manent aan de hand van de discussie over het al dan niet toetreden van Turkije tot de Europese Unie, waarbij historische argumenten als onaanvaardbaar worden beschouwd en er vaak wordt uitgegaan van de redenering dat wat goed is voor de landen van de EU haast per definitie ook goed moet zijn voor de kandidaat-toetreders.

Politiek wordt aldus niet enkel geobjectiveerd, maar ook losgemaakt van de staatsgedachte zelf. Het diep ingewortelde wantrouwen van

de moderne Europeaan tegenover elke vorm van macht leidt er in laatste instantie toe dat ook het element "kratos" in het woord democratie geproblematiseerd wordt. De staat wordt een bestuurlijk gegeven, geen instrument van machtsuitoefening, zoals Manent aantoonde aan de hand van een overzicht van de argumenten die de uitbanning van de doodstraf uit Europa hebben onderbouwd. Meteen blijkt ook dat er vandaag nog maar weinig overblijft van het Toquevilleaanse ideaal dat Europa en Amerika deelden ten aanzien van de staat. Het Europese streven naar een machtsvrije staat is niet of nauwelijks verzoenbaar met de Amerikaanse denkwijze, die vasthoudt aan de traditionele benadering van de machtsstaat.

Ten slotte gaat Manent in op de steeds acuter wordende vraag naar de verhouding tussen staat en religie in een postmoderne context. In een analyse die in deze dagen van kerkbezettingen en kerkasiel bijzonder actueel is, wijst hij op de machtsaanspraken die noodzakelijkerwijze verbonden zijn met het opeisen van een soevereine ruimte door levensbeschouwelijke instellingen. Meer verrassend is de manier waarop de auteur deze debatten in verband brengt met de kerkelijke inzet voor ontwapening en tegen de doodstraf. Ook hier merkt Manent een verzwakking van de traditionele statelijke machtsstructuren ten voordele van andere instituties, zonder dat hij echter meteen een duidelijke opvolger voor de polis van de moderniteit, de natie-staat kan schetsen.

De actualiteit van dit korte boekje maakt het zeker tot een geschikte inleiding op het werk van een interessante denker. Toch mist het bij momenten de spankracht van Manents grotere, meer historisch en filosofisch gerichte studies, waarmee het echter een grote zin voor synthese gemeen heeft. Wie Manent liever benadert aan de hand van een aantal concrete vragen, of wie begaan is met de toekomst van de natie-staat, zal echter zeker niet teleurgesteld zijn door *La raison des nations*.

N.a.v. Pierre Manent, *La raison des nations. Réflexions sur la démocratie en Europe*, Parijs, Gallimard, 2006, 100 p, 11 €, ISBN 2 07 077734 0

Driemaal Spengler

Mr Drs Frank Judo

Het heeft altijd iets jammers wanneer auteurs enkel nog worden herinnerd op basis van een goed gevonden titel. Spenglers *Untergang des Abendlandes* was zo'n titel, en zeventig jaar na de dood van de auteur lijkt het wel een heksentoer om te begrijpen hoe dit nauwelijks nog gelezen boek een dermate grote populariteit heeft kunnen verwerven.

Met de hem kenmerkende acribie en eruditie heeft professor emeritus Piet Tommissen, die ook in *Vivat Academia* menige gewaardeerde bijdrage schreef, onderzocht wat zo kenmerkend was voor Spenglers "historiologische" benadering, welke factoren hebben geleid tot zijn succes en welke invloed hij in Vlaanderen had. Dit gebeurt aan de hand van een ruime bronnenverzameling, die soms verrassende perspectieven opent. De invloed van Spengler op iemand als Henry Kissinger kan inderdaad niet als een algemeen bekend gegeven worden beschouwd.

Meer specifiek voor Vlaanderen was het vooral Victor Leemans die Spengler—net als vele andere Duitse auteurs in die periode—aan het intellectuele publiek voorstelde. Zijn invloed bleef echter niet beperkt tot het specifieke milieu van Leemans en zijn *Jong Duitschland*-groep, maar gaf aanleiding tot publicaties van uiteenlopende auteurs als Ward Hermans, Max Wildiers en Hubert Dethier.

Wie wil ervaren hoe vreemd ook het recente verleden kan zijn, zal zeker een genoeglijk moment doorbrengen met professor Tommissens "Driemaal Spengler". Daarenboven zal de lezer allicht met iets meer aarzeling een begrip als "ondergang van het avondland" in de mond nemen, al was het maar omdat hij nu beseft dat er meer schuilgaat achter deze wervende titel dan op het eerste gezicht kon worden vermoed.

N.a.v. Piet Tommissen, *Driemaal Spengler*, Terhulpen, APSIS, 2005, 69 p.

Helpt recht tegen racisme?

Prof. Dr Frank Fleerackers

Van individualisme over alterisme tot vorming

Hoe banaler het kwaad, des te groter de begrijpelijke nood aan een rationele verklaring. Aan de basis van de incidenten te Brussel, Brugge en Antwerpen ligt mogelijk een pervers *individualisme*, versterkt door een evenzeer geperverteerd *alterisme*. Verworden *individualisme* is de nefaste uitwas van een voor het overige goedaardig Verlichtingsdenken, gekristalliseerd in een door-en-door gerationaliseerd ego, dat eigen overtuigingen koestert als postmoderne waarheden. Dit individualisme gaat gepaard met wat we voor de eenvoud als pervers *alterisme* kunnen omschrijven: de neiging van het individu om de ander tot exponent van zijn anders-zijn te reduceren: migrant, sans-papiers, Marokkaan, Pool, Roma-zigeuner, maar ook: gothic, skinhead, Vlaams Belanger.

Hoe overleeft de samenleving deze multilaterale perversie? Luid weerklinkt de eis tot meer recht, tot beter recht. In een multi-morele en multi-individuele maatschappij wordt het rechtssysteem als laatste religie aanbeden, en wordt aldus opgeroepen tot harde actie jegens de overtreder en zijn aanhang. Indien het welslagen van een samenleving mede rust op de effectiviteit van het recht als instrument, dient ons rechtsdenken echter overeen te stemmen met de complexe, dynamische, hedendaagse realiteit.

En toch aanschouwt de bevolking het recht haast als *machina dei* en advocaten of rechters als noodlottige halfgoden in een Griekse tragedie, terwijl de enige wijze waarop juristen zich bij maatschappelijke conflicten kunnen nuttig maken in en door hun menselijkheid bestemd wordt. Indien zij zich ontwikkelen tot conflictanalisten en geschillenbegeleiders, dan kunnen juristen in interactie met hun medeburgers de sociale specie vormen die onze samenleving overeind houdt. Deze ontwikkeling, deze evolutie vergt positioneel inzicht in de affectoren van elk conflict, elk geschil, elk intermenselijk verschil. En zulks is niet eenvoudig, vermits conflicten, geschillen en verschillen dynamisch en complex zijn, in lijn met de eigentijdse

werkelijkheid. Om dergelijke juristen tot paradigmatische prinsen van de interactie te kneden, is specifieke vorming nodig.

Vorming en interactie zijn in onderling verband twee doorslaggevendende noties voor een begrip van de huidige maatschappelijke malaise. Dat menselijke interactie vormend werkt, tot inzicht strekt en uiteindelijk zin of betekenis genereert, is dagelijks aantoonbaar. Interactie raakt mensen in hun visie of overtuiging. Interactie is meteen ook de bedding waarin vorming optimaal gerealiseerd wordt. Indien we vorming nastreven, dan is de interactieve weg de meest voor de hand liggende. Willen we bijgevolg een samenleving, die via menselijke interactie al vormend tot betere cohesie leidt, dan moeten we niet enkel oog hebben voor interactieve onderwijsvormen en vormingskaders, maar daarenboven de rol van dito voorbeelden en voorgangers versterken: interactie leidt tot vorming en vorming ontstaat door interactie.

Vandaar het uitzonderlijk belang van goede interactieve vorming, in onze onderwijsomgevingen én in onze administratieve omgevingen. Contact of interactie met gemeentepersoneel aan de stadhuisbalie is evenzeer vormend voor onze sociale attitude als opvoeding tot burgerzin. Dus dient een samenleving de vorming van maatschappelijke actoren, met inbegrip van gemeentepersoneel, uiterst ernstig te nemen voor zover de interactie met deze actoren mede bepalend is bij de ontwikkeling van dergelijke attitudes. De vorming van eenieder, die in sociale interactie en in conflictsituaties een hoofdrol vervult, is in die zin de meest wezenlijke taak van onze postmoderne samenleving. *Vorm de vormers*, vermits zij in hun interactie de samenleving en de maatschappelijke attitudes vorm geven. Academics, en in eerste instantie juristen, dienen in dat kader over een denkhouding te beschikken, die hem toelaat deze interactie te begeleiden.

Zoals een arts bij een ongeval geroepen wordt, treft men juristen aan bij een conflict. Vermits het individualisme de reële kans op geschillen enkel lijkt te verhogen, wordt het tijd dat deze geschillen en conflicten in hun essentie als oorden van interactie worden erkend. En dus ook van vormende interactie, van vorming in en door interactie. Dynamische juristen, die deze interactie en vorming tot welzijn van de mens en zijn samenleving kunnen hanteren, zijn hoogst noodzakelijk. Niet als halfgoden, maar als voorbeeldmensen, gevormd om in hun (onder-)handelen de interactie zelf als maatschappelijk vormingsinstrument te hanteren. Dergelijke vorming staat haaks op de wijze waarop heden ten dage gedoceerd en gevisiteerd wordt aan onze universiteiten. Nog steeds staat kennisverwerving centraal, terwijl met name de casusgedre-

ven omgang met de reële leefwereld als enige toegang biedt tot interactief inzicht. Inzicht dat, gekoppeld aan sociale vaardigheden en attitude, veel meer dan kennis de jurist in staat stelt nieuwe conflicten en geschillen in hun verschil te vatten en te begeleiden. Dergelijk interactief inzicht kan enkel gevormd worden indien de mogelijkhedenvoorwaarden van interactie voorhanden zijn. Onderwijs in groepen van meer dan honderd studenten is ook daarom onverantwoord en juristen die we aldus blijven vormen volgens de normen van de negentiende eeuw, zullen nimmer de interactieve noden van de eenentwintigste eeuw kunnen lenigen.

Laat onze overheid een betere gemeenschap nastreven en investeren in degelijke, kleinschalige, interactieve, casusgedreven vorming, zodat mensen elkaar aanzetten tot samenleven.

Want het beste wapen vòòr de mensheid is de mens zelf.

Over de auteurs

Prof. Dr Martine de Clercq studeerde germaanse filologie aan de KU Brussel en de KU Leuven, waar zij in 1984 promoveerde over het werk van Samuel Beckett. Aan eerstgenoemde universiteit doceert zij algemene literatuurwetenschap, inleiding tot de taal- en literatuurstudie en Engelse literatuur. Zij is er tevens decaan van de faculteit letteren en wijsbegeerte.

Gaston Durnez is sinds 1945 actief als journalist en publicist, voornamelijk bij de krant *De Standaard*, waarvan hij ook de geschiedenis schreef. Hij publiceerde meerdere bundels met cursiefjes, evenals een biografie van Felix Timmermans.

Mr Drs Frank Judo is hoofdredacteur van Vivat Academia.

Prof. Dr Frank Fleerackers studeerde rechten en wijsbegeerte aan de KU Leuven, King's College te Londen, het Massachusetts Institute of Technology en Harvard University. Hij is decaan van de rechtsfaculteit van de KU Brussel en algemeen voorzitter van het Verbond der Vlaamse Academici.

Mr Herman Suykerbuyk studeerde rechten aan de KU Leuven. Naast zijn loopbaan als advocaat was hij ook actief in de politiek, onder meer als burgemeester van Essen (1965-1995) en parlementslid (1968-1999). Hij beëindigde zijn politieke loopbaan als ondervoorzitter van het Vlaams Parlement, dat deze naam trouwens aan hem te danken heeft.

Lic. Peter van Windekens is historicus van eerste vorming en werkt als informatiedeskundige bij de diensten van de Vlaamse Gemeenschap.

Afdelingen

<http://vvacademici.org/vva-afdelingen.html>

- *Antwerpen* <http://vvacademici.org/VVA-Antwerpen.html>
Jan Van Reeth, sirati@belgacom.net Evelien Lust, evelien.lust@pandora.be
- *Brugge* <http://users.pandora.be/vva-brugge>
Annemie D'Hooghe, a.dhooghe@telenet.be Petra Gillis, petra.gillis@skynet.be
- *Brussel* <http://vvacademici.org/VVA-Brussel.html>
Robrecht Vermeulen, robrecht@drvermeulen.com Christiane Weyers, judo.weyers@belgacom.net
- *Campinia* <http://vvacademici.org/VVA-Campinia.html>
Jan Goris [Jaak Peeters, peeters.jaak@telenet.be](mailto:Jaak.Peeters@telenet.be)
- *Ieper* zie VVA-Brugge
- *Klein-Brabant* <http://users.skynet.be/vva-kleinbrabant>
Wim Van der Donckt [Jan-Pieter Haems, janpieter.heams@scarlet.be](mailto:janpieter.heams@scarlet.be)
- *Kortrijk* <http://vvacademici.org/VVA-Kortrijk.html>
Paul Thurman, paul.hurman@kulak.ac.be Paul De Meester, mirodancreation@skynet.be
- *Leuven* <http://members.chello.be/sf15013/VVA-Leuven>
Danny Blockmans [Peter Van Windekens, peter.vanwindekens@vvb.org](mailto:peter.vanwindekens@vvb.org)
- *Limburg* <http://users.pandora.be/vvalimburg>
Milka Tombal, vvalimburg@pandora.be Ghislain Duchâteau, ghislain.duchateau@pandora.be
- *Oostende* <http://users.pandora.be/vva-oostende>
Els Taelman, elstaelman@hotmail.com Luc D'Hoore, suzannededytsche@hotmail.com
- *Oost-Vlaanderen* <http://inwfnu07.rug.ac.be/vvaovl>
Reinhart Verschoore, reinhart.verschoore@UGent.be Walter De Gryze, walterdegryze@fulladsl.be
- *Taxandria* <http://vvacademici.org/VVA-Taxandria.html>
Paul Verdurme, verdurme.bvba@scarlet.be Tine Van Dorpe, rudi.pelckmans@telenet.be
- *VVA-jongeren* <http://www.vvajongeren.be>
Els Strobbe, apo.strobbee@omegapharma.net Steve Bisschop, stevebisschop@belgacom.net

Activiteitenkalender

► *Brugge–Oostkust–Houtland*

Woensdagavond 9 augustus 2006

Natuurwandeling in de Assebroekse Meersen

Zondag 27 augustus 2006

Vriendenuitstap

► *Klein-Brabant, Rupelstreek, Vaartland*

Zaterdag 1 juli 2006

Fietstocht tussen Palm en Duvel via Steendonk

► *Limburg*

Dinsdag 3 t/m dinsdag 17 oktober 2006

14-daagse rondreis met Ryanair & Bus & Boot – Venetië, Triëst, Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Slovenië, Venetië

Het VVA ontstond begin vorige eeuw als groepering van regionale oud-studentenkringen en heeft tot doel:

- culturele en maatschappelijke vorming ;
- verspreiding van wetenschap en cultuur ;
- behartiging van de belangen van academici, in het bijzonder het universitair onderwijs en onderzoek en permanente vorming ;
- ijveren voor verdere Vlaamse ontvoogding en ontplooiing van de Nederlandse cultuur.

Er zijn VVA-afdelingen in Oostende, Brugge, Kortrijk, Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Taxandria, Klein-Brabant, Campinia, Brussel, Leuven-Hageland en Limburg.

Algemeen secretariaat

Rita WARDENIER

adres: Waversesteenweg 288, 1040 Brussel

gsm: 0472 89 33 99

fax: 02 412 42 00

e-mail: rita.wardenier@vub.ac.be

Administratief secretariaat

Mia CUYPERS

adres: Passendalestraat 1 A, 2600 Berchem

tel: 03 320 06 34

(op dinsdag, woensdag, vrijdag tussen 10 en 16 uur)

fax: 03 366 60 45

e-mail: vva@vvacademici.org